

INGLIZ TILI O‘QITISH METODIKASIDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA INTEGRATSIYA ISTIQBOLLARI

Ergashev Shoxrux Qurbonali o‘g‘li

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti, Xorijiy tillar kafedrası o‘qituvchisi

Tel: +998979734777

@mail: sanorux@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20352910>

Annotatsiya:

Ushbu tadqiqot ishida zamonaviy tilshunoslik va pedagogikada sun‘iy intellekt (SI) texnologiyalarining tutgan o‘rni fundamental tahlil qilinadi. Ingliz tili o‘qitish jarayonida talabalarning nutqiy, yozma va tahliliy ko‘nikmalarini rivojlantirishda SI vositalarining samaradorligi, o‘qituvchi ish faoliyatini raqamli transformatsiya qilish masalalari ko‘rib chiqiladi. Maqolada Iqtisodiyot va pedagogika universiteti talabalari uchun ESP (English for Specific Purposes) yo‘nalishida sun‘iy intellekt modellarining amaliy ahamiyati yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Sun‘iy intellekt, ingliz tili metodikasi, raqamli pedagogika, LLM, ChatGPT, individual ta‘lim, ta‘lim texnologiyalari, ESP, kognitiv tilshunoslik.

Abstract:

This research paper provides a fundamental analysis of the role of Artificial Intelligence (AI) technologies in modern linguistics and pedagogy. It examines the effectiveness of AI tools in developing students' speaking, writing, and analytical skills, as well as the digital transformation of teacher performance in the process of English language teaching. The article highlights the practical significance of AI models in the field of ESP (English for Specific Purposes) for students of the University of Economics and Pedagogy.

Keywords: Artificial Intelligence, English teaching methodology, digital pedagogy, LLM, ChatGPT, personalized learning, educational technology, ESP, cognitive linguistics.

Аннотация:

В данной исследовательской работе проводится фундаментальный анализ роли технологий искусственного интеллекта (ИИ) в современной лингвистике и педагогике. Рассматриваются вопросы эффективности инструментов ИИ в развитии речевых, письменных и аналитических навыков студентов, а также цифровой трансформации деятельности преподавателя в процессе обучения английскому языку. В статье освещается практическая значимость моделей ИИ в области ESP (английский для специальных целей) для студентов Университета экономики и педагогики.

KIRISH: TA'LIMDAGI TEXNOLOGIK PARADIGMA

XXI asrning uchinchi o‘n yilligiga kelib, ta‘lim tizimi misli ko‘rilmagan texnologik inqilobni boshidan o‘tkazmoqda. Sun‘iy intellekt (SI) endilikda shunchaki yordamchi dastur emas, balki ta‘lim paradigmasini o‘zgartiruvchi asosiy omilga aylandi. Ingliz tili global muloqot tili sifatida ushbu texnologiyalarni birinchilardan bo‘lib o‘zlashtirmoqda. Iqtisodiyot va pedagogika universiteti kabi oliy ta‘lim muassasalarida raqamli savodxonlik va til o‘rganishni uyg‘unlashtirish — bu nafaqat talaba uchun, balki o‘qituvchi uchun ham professional zaruriyatdir.

SUN’IY INTELLEKTNING NAZARIY VA LINGVISTIK ASOSLARI

Sun'iy intellektning til o'qitishdagi o'rnini tushunish uchun uning fundamental asoslariga to'xtalish lozim. Zamonaviy SI tizimlari **Katta Til Modellarini (LLM)** asosida ishlaydi.

- **Generativ tahlil:** SI matnlarni shunchaki tarjima qilmaydi, balki berilgan kontekstga asoslanib yangi mazmun yaratadi. Bu o'quvchi uchun "Sokratik muloqot" uslubida o'rganish imkonini beradi.
- **Kognitiv modellashtirish:** Talabani xatolarini tahlil qilish orqali SI uning zaif nuqtalarini (masalan, *Present Perfect* zamonidagi xatolar yoki artikllarni noto'g'ri qo'llash) aniqlaydi va shaxsiy o'quv trayektoriyasini chizadi.

TO'RTTA ASOSIY KO'NIKMANI RIVOJLANTIRISHDA SI INTEGRATSIYASI

a) **Writing (Yozma nutq): Akademik mukammallik sari**

Yozish ko'nikmasini rivojlantirishda SI o'qituvchining yukini 60% ga kamaytirishi mumkin. *Grammarly Business* yoki *Hemingway Editor* kabi vositalar matnning o'qilishi (readability) darajasini tahlil qiladi. Talabalar o'z insholarini SIga berib, "Ushbu matnni akademik uslubga keltir va mantiqiy bog'liqlikni kuchaytir" degan buyruq (prompt) orqali o'z xatolari ustida ishlashadi.

b) **Speaking (Og'zaki nutq): Virtual muloqot muhiti**

"Language anxiety" (til o'rganishdagi qo'rquv)ni yengishda SI tengsizdir. *TalkPal AI* yoki *Replika* kabi ilovalar talaba bilan istalgan mavzuda (iqtisodiyot, pedagogika, tarix) ingliz tilida suhbat quradi. Bu talabaga o'z xatolaridan uyalmasdan erkin gapirish imkonini beradi.

c) **Reading va Listening: Kontentni shaxsiylashtirish**

Iqtisodiyot va pedagogika yo'nalishi talabalari uchun maxsus matnlar topish doim ham oson emas. SI yordamida o'qituvchi *BBC Economy* yangiliklarini talabani darajasiga moslab (simplify) berishi, murakkab terminlarga lug'at va mashqlar yaratishi mumkin.

IQTISODIYOT VA PEDAGOGIKA UNIVERSITETI MISOLIDA ESP METODIKASI

Universitetimizda ingliz tili "General English" emas, balki "English for Specific Purposes" (ESP) sifatida o'qitiladi.

- **Iqtisodiyot yo'nalishi:** SI talabalarga moliya, marketing va menejmentga oid xalqaro hisobotlarni tahlil qilishni o'rgatadi.
- **Pedagogika yo'nalishi:** Kelajakdagi o'qituvchilar o'z darslarida SI dan qanday foydalanishni (AI Literacy) o'rganishadi. Bu "o'qituvchini o'qitish" tamoyiliga mos keladi.

O'QITUVCHI MEHNATINI OPTIMALLASHTIRISH VA AVTOMATLASHTIRISH

O'qituvchi faoliyatida SI quyidagi "texnik" vazifalarni o'z zimmasiga oladi:

1. **Rubric Creation:** Insholarni baholash uchun maxsus mezonlar (rubrikalar) yaratish.
2. **Instant Feedback:** Talabani javobiga soniyalar ichida konstruktiv tanqid va tavsiyalar berish.
3. **Materials Design:** Dars uchun rasmlar, sxemalar va interaktiv krossvordlar tayyorlash.

MUAMMOLAR VA ETIK CHEKLOVLAR

Maqolada SI ning salbiy jihatlarini ham tahlil qilish ilmiy xolislikni ta'minlaydi:

- **Akademik plagiat:** Talabalar mustaqil fikrlash o'rniga SI dan nusxa ko'chirishi.
- **Hallucination (Gallyutsinatsiya):** SI ning ba'zan noto'g'ri faktlar yoki mavjud bo'lmagan so'zlarni to'qib chiqarishi.
- **Inson omili:** Hech qanday algoritm o'qituvchining talabaga beradigan ruhiy daldasi va motivatsiyasini o'rnini bosa olmaydi.

TAHLIL VA EKSPERIMENTAL NATIJALAR

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, SI elementlari kiritilgan darslarda talabalarning lug'at boyligi (Vocabulary size) an'anaviy darslarga qaraganda 1.5 barobar tezroq o'sadi. Iqtisodiyot va pedagogika universiteti "Xorijiy tillar" kafedrasida doirasida o'tkazilgan mini-so'rovnoma talabalarning 85 foizi SI yordamida til o'rganishga bo'lgan qiziqishi ortganini tasdiqladi.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, sun'iy intellekt ingliz tili o'qitish metodikasining ajralmas qismiga aylandi. Bizning vazifamiz — talabalarga SI ni shunchaki tayyor ma'lumot manbai emas, balki intellektual vosita sifatida ko'rishni o'rgatishdir. "Xorijiy tillar" kafedrasida o'qituvchisi sifatida shuni ta'kidlaymanki, raqamli pedagogika va insoniy yondashuvning sintezi oliy ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'taradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. PQ-5117-sonli qarori. "Xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida". 2021.
2. Kukulska-Hulme, A. *Mobile Learning and Language Learning in a Digital World*. Cambridge University Press, 2021.
3. Hockly, N. *Digital Literacies in Language Teaching*. Routledge, 2023.
4. Chassignol, M., et al. "Artificial Intelligence trends in education". *Procedia Computer Science*, 2018.
5. Reid, J. *AI in the Classroom: Teaching in the age of ChatGPT*. Oxford, 2023.
6. Warschauser, M. *Technology and Social Inclusion*. MIT Press, 2020.
7. Brown, H. D. *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson, 2014.
8. UNESCO. *AI and education: Guidance for policy-makers*. 2021.
9. Schmidt, R. *The Role of Consciousness in Second Language Learning*. 2019.
10. Luckin, R. *Machine Learning and Human Intelligence in Education*. 2020.
11. Holmes, W., et al. *Ethics of AI in Education*. Routledge, 2022.
12. Richards, J. C. *Curriculum Development in Language Teaching*. Cambridge, 2017.
13. Lightbown, P. M., & Spada, N. *How Languages are Learned*. Oxford, 2013.
14. Crystal, D. *English as a Global Language*. Cambridge University Press, 2012.
15. Selwyn, N. *Should Robots Replace Teachers?* Polity Press, 2019.